

LINCZENBOLD LEVENTE

Egri Hittudományi Főiskola
Eger, Magyarország
hivatal@eghf.hu

Az egyház *communio* jellege és a pasztorális tanács

Abstract: The Second Vatican Council and subsequent documents, in view of the pastoral challenges, strongly recommend the establishment of a pastoral council in the dioceses, in which mainly the laity should be involved. The task of the council is to raise and discuss issues concerning pastoral work and to reach practical conclusions. In the interpretation of the Church as *communio*, the juridical figure of the pastoral council is an important institution, since based on the theological structure of the *communio*, its members can assist the bishop in the pastoral care of the diocese with their opinions and remarks by virtue of their universal mission received in baptism. The notion that the mission stemming from the general priesthood would imply such representative character which would signify the exercise of ecclesiastical power is erroneous. The reference to the individual or collective interests of advisory bodies is the real expression of the Church's *communio* insofar as it serves the common good of the Church. Otherwise, we are dealing only with a misunderstood conception of "democracy" that interprets communion in the Church merely on a humanistic, anthropological level, and considers the decentralization of power to be its fundamental task. With regard to the pastoral council, the principle of synodality is closely linked to the *communio* nature of the Church, as issues concerning pastoral care must be thoroughly discussed together, and decision-making mechanisms must be well prepared, which serves as basis for the diocesan bishop to be able to make the desired decision.

Keywords: *pastoral council, pastoral plan, communio, synodality, representation*

Bevezetés

Az egyház – mint Isten népe a Szentlélek irányítása alatt – már a kezdetektől fogva, folytonosan keresi a megfelelő válaszokat a világ kihívásaira, s ezt a célt szolgálja a lelkipásztori terv készítése is. Az Apostolok Cselekedeteiben olvassuk, hogy az ősegyházban mennyire fontos volt az özvegyek és árvák támogatása, gondozása (6,1–6), milyen nagy igény volt arra, hogy az antióchiai híveket oktassák (11,19–26), s leírták azt is, hogy a mózesi törvények előírásainak miként kell vonatkozniuk a pogányságból megtértekre (15,1–35). Ugyanez az igény – a tervezés, előrelátás, a problémák megoldásának kérdése – végigvonul az egyház egész történelmén. Az egyházi vezetők mindig is keresték azt a megoldást, hogy mi módon feleljenek meg a lehető legjobban a hívek pasztorális igényeinek. A pasztorális kihívásokkal való szembenézésre, azok megoldására szükség van az egész egyházmegyét átfogó pasztorális tervre.

Mivel a II. vatikáni zsinat és az Egyházi Törvénykönyv az egyházat elsősorban *communió*nak, közösségnek fogja fel,¹ valamint a krisztushívők egyetemes papságát hangsúlyozza, ez az értelmezésmód a püspököt segítő pasztorális szervek képviseleti jellegének kidomborítását vonta maga után. A zsinat által használt *communio* kifejezés jelentésskálája a zsinati szövegekben rendkívül széles és az egyháztani összefüggésben is több jelentést hordoz.² A vizsgált intézménnyel kapcsolatban kitűnik majd, hogy a *communio* értelmezésében és használatában elsősorban a részese-
sedésen, nem pedig a társasági jellegen van a hangsúly.³

¹ Vö. ERDŐ P., *Az egyházjog teológiája*, Budapest 1995, 148–171; ТОМКА F., *Lelkipásztori teológia és újevangelizáció Ferenc pápa szellemében*, Budapest 2015, 69–79.

² Vö. ERDŐ P., *Az egyházjog teológiája*, 150.

³ *Ibid.* 148.

Az egyházmegyei szinten működő és tanácsadói feladatukkal a püspök segítségére álló testületek az ún. tanácsadói testületek, amelyek különböznek a szakbizottságoktól vagy olyan tanácsoktól, melyek nem rendelkeznek képviseleti jelleggel.

A zsinati⁴ és a zsinat utáni⁵ dokumentumok „nagyon ajánlják” a pasztorális tanács létrehozását, melynek feladata egy szisztematikus lelkipásztori terv elkészítése. A pasztorális tanács az egyházmegyében a lelkipásztori tevékenységet mérlegeli és gyakorlati útmutatásokat, azaz lelkipásztori tervet készít. Elősegíti, hogy Isten népének élete és munkája mindinkább összhangban legyen az Evangéliummal. A világiak részvétele – sajátos küldetésüknek megfelelően – oly módon történik, hogy bizonyos kérdésekben adott tanácsaikkal a kormányzati hatalom gyakorlását teszik szükségessé.⁶

A pasztorális tanács mint a püspök és a világiak együttműködését szolgáló testületének vizsgálata felveti azt a kérdést, hogy vajon az egyház *communio*-értelmezésében miként jelenik meg a pasztorális tanács jogi struktúrája? Van-e a zsinat által megfogalmazott teológiai alapja? A hívők egyetemes papságából fakadó sajátos küldetésük milyen hatással van a képviseleti jelleg kidomborítására, és ez kellően kifejeződik-e a tanácsra vonatkozó jogszabályi környezetben? A püspök és a tanács tagjai közötti

⁴ *Christus Dominus* n. 27; *Ad gentes* n. 30; *Presbyterorum ordinis* n. 7, *Apostolicam actuositatem* n. 26. in *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai* (szerk. Diós, I.), Szent István Kézikönyvek 2, Budapest 2007², 296–297, 549, 581, 476.

⁵ SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Directorium Ecclesia imago*, (22.2.1973), in ERMINIO L. *Enchiridion Vaticanum*, 4, 1971–1973 (ed. Erminio, L.), Bologna 1991, 1461–1463; SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae Omnes Christifideles*, in *Enchiridion Vaticanum*, 4 (1971–1973) Bologna 1991, 1196–1211.

⁶ AYMANS, W.– MÖRSDORF, K., *Kanonisches Recht I.*, Paderborn–München–Wien–Zürich 1991, 400.

viszony kérdését a hatalom centralizálása vagy decentralizálása alapján kell-e vizsgálnunk, vagy inkább a *communio* teológiai struktúrájának valóságából kell-e kiindulnunk?

1. A pasztorális tanács teológiai jelentősége a zsinati és az azt követő megnyilatkozásokban

A pasztorális vagy lelkipásztori tanács fogalma újdonság a hatályos Kódexben, ennek forrásai a II. vatikáni zsinat dokumentumában lelhetők fel.⁷

A *Christus Dominus* határozat szerint „nagyon kívánatos”, hogy minden egyházmegyében létesüljön külön lelkipásztori tanács; feladatának pedig azt jelöli meg, hogy „felvesse és megtárgyalja a lelkipásztori munkát érintő kérdéseket, és gyakorlati következtetésekre jusson” (27). Az *Ad Gentes* határozat azt emeli ki, hogy a püspök a „nagyobb összhang érdekében lehetőleg állítson fel” lelkipásztori tanácsot, amelyben papok, szerzetesek és világiak mint küldöttek képviselik a krisztushívőket (30). Az *Ad Gentes* dokumentum kijelentéseit – Arrieta neves egyházjogász szerint – nagyobb összefüggésben kell elemezni, hiszen azok elősorban az egyetemes egyház missziójáról szólnak. Az egyházmegyében pedig ezzel a missziós feladattal, valamint a missziós célok koordinálásával a püspök van megbízva, nem pedig a pasztorális tanácsa, ahogyan arra hivatkozni szoktak.⁸

Az *Apostolicam actuositatem* határozat bár közvetetten utal a pasztorális tanácsra, azt kéri, hogy a klerikusok, szerzetesek és a világiak „együttműködésével” szervezzék meg minden egy-

⁷ DENIS, J., *L'Église diocésaine et la lumière de Vatican II, Le Conseil du presbyterium et le Conseil diocésain de pastorale*, in *Studia Canonica* 1 (1967), 185.

⁸ Vö. ARRIETA, J.I., *El régimen jurídico de los Consejos Presbiteral y Pastoral*, in *Ius Canonicum* 21 (1981), 594.

házmegyében azokat a tanácsokat, amelyek segítik az egyház apostoli tevékenységét. „E tanácsok a világiak különféle társulatainak és kezdeményezéseik összehangolására is szolgálnak, meghagyván mindegyiknek sajátos jellegét és autonómiáját” (26). A *Presbyterorum Ordinis* határozat 7. pontjához fűzött magyarázat pedig világosan megkülönbözteti a pasztorális tanácsot a papi tanácstól, illetve a szenátustól, mely utóbbinak az a feladata, hogy tanácsaival a püspököt – a szükségletek szerint – „az egyházmegye kormányzásában támogassa” (7). A lelkipásztori tanács „feladata csupán a lelkipásztori problémák szemmel tartása” (7). Ennek megalakítása fakultatív jellegű.

A zsinat utáni dokumentumok⁹ közül az *Ecclesiae Sanctae* kezdetű *motu proprio* sürgeti leginkább zsinat gondolatainak gyakorlati alkalmazását.¹⁰

Az 1971-es püspöki szinódus *A szolgálati papság* című dokumentumában a pasztorális tanácscsal kapcsolatban kifejti a papok és a világiak kapcsolatát: „Minél inkább fokozódik napjainkban (mindenekelőtt a papi szenátusok révén) a püspökök és papok közös felelőssége,¹¹ annál kívánatosabb, hogy az egyes egyházmegyékben létrehozzák a pasztorális tanácsokat.”¹²

A kléruskongregáció *Omnes Christifideles* című, 1973. január 25-én kiadott levelében is az áll, ha a megyés püspök a püspökari konferenciával és a saját presbitériumával folytatott közös megbeszélés után úgy dönt, hogy az adott feltételek megvannak,

⁹ Vö. ERDŐ P., *Tanácsok, bizottságok és más pasztorális szervek a zsinat utáni egyházjogban*, in *Teológia* 16 (1982), 244–246.

¹⁰ PAULUS PP. VI., *M.P., Ecclesiae Sanctae*, 6.8.1966. in ERMINIO L. (ed.), *Enchiridion Vaticanum*, 2. (1963–1967) Bologna 1981, 696–769.

¹¹ Vö. GAUDEMET, J., *Sur la co-responsabilité*, in *AnCan* 17 (1973), 533–541.

¹² SYNODUS EPISCOPORUM, I., *Documentum Ultimis temporibus de sacerdotio ministeriali*, (30.11.1971), in *Enchiridion Vaticanum*, 4, (1971–1973) Bologna 1991, 1232.

állítsa fel a pasztorális tanácsot, és alkossa meg annak szabályzatát. A tagokat (akik klerikusok, szerzetesek, kiváltképp világiak) úgy válasszák meg, hogy az egész egyházmegye területe képviselve legyen, figyelembe véve az egyes vidékek különbözőségét, a társadalmi viszonyokat és foglalkozásokat, valamint az apostoli munkában való részvételt.¹³ A pasztorális tanácsnak tanácsadói természete van. A tanács jogkörébe tartozik az egyházmegyében folyó lelkipásztori munkát érintő kérdések elemzése, hiszen a kormányzásban nyújtott tanácsadási illetékesség a papi szenátusra tartozik, amint ezt a levél is kihangsúlyozza.¹⁴ Széküresedéskor, jóllehet a tanács megszűnik létezni, mégis, az, aki ellátja az ordinárius feladatát, ha jónak látja, összehívhatja tanácsadásra a pasztorális tanácsot.¹⁵ Végül a körlevél azt is megfogalmazza, hogy „az egyházmegyében lévő tanácsoknak, legyen az plébániai vagy kerületi szintű, ugyanaz a természetük”.¹⁶ Ez a körlevél az egyetlen olyan zsinat utáni dokumentum, amely kifejezetten foglalkozik a pasztorális tanáccsal, valamint ez az első, amely megemlíti a plébániai pasztorális tanácsot is.

1973. február 22-én a Püspöki Kongregáció által kiadott, a püspökök lelkipásztori szolgálatáról szóló *Ecclesiae Imago* direktóriumja gyakorlatilag megismétli a *Christus Dominus* és az *Ecclesiae Sanctae* dokumentumok tanítását a pasztorális tanáccsal kapcsolatban. A direktórium kifejti, hogy amennyiben a püspök a lelkipásztori munka érdekében hasznosnak ítéli, minden plébánián alakítsanak pasztorális tanácsot a már létező, más apostoli munkát végző központok mellett, és ezeket az egyházmegyei pasztorális tanács koordinálja. Mindezek a ta-

¹³ SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae Omnes Christifideles* n. 7.

¹⁴ *Ibid.* 8.

¹⁵ *Ibid.* 11.

¹⁶ *Ibid.* 12.

nácsok jobban előmozdítják a hívők részvételét a lelkipásztori munkában, képviselőik által pedig megtapasztalják, mit jelent együttműködni a püspökkel az egyházmegye szolgálatára.¹⁷ A tanács egyházmegyei szintű koordináló szerepe itt már újdonságként szerepel. A koordinálás tekintetében nem az egyházmegye jogi struktúrájához tartozó tanácsadó szervezetről – amint a papi szenátus esetében ez egyértelmű –, hanem inkább az egyház anyai gondoskodó szerepéről van szó, amikor a különböző csoportok közötti harmóniát akarja szabályozni.¹⁸ Ez a dokumentum hatályát veszítette a 2004-ben életbe lépett *Apostolorum Successores* elnevezésű direktóriummal, és a korábban felmerült bizonytalanságokat gyakorlatilag tisztázta.¹⁹

A szinodalitás kérdése – bár viszonylag új kifejezés az egyházi nyelvezetben – különösen is nagy hangsúlyt kapott 2015-ben, amikor Ferenc pápa a püspöki szinódus intézményének 50. évfordulóján méltatta a II. vatikáni zsinattól egészen napjainkig bejárt „közös út” szükségességét és szépségét,²⁰ később pedig a Nemzetközi Teológiai Bizottság dokumentuma kellőképpen kifejti azt, hogy az egyház életében kezdettől fogva lényegi elemként jelen van a szinodalitás.²¹ Mivel a pasztorális tanács tanácsadó szerepének jelentőségét gyakran a szinodalitás teológiájára

¹⁷ SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Directorium Ecclesia imago* n. 204.

¹⁸ vö. ARRIETA, J.I., *El régimen jurídico de los Consejos Presbiteral y Pastoral*, 594.

¹⁹ SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Directorium Apostolorum Successores*, (22.02.2004), n. 184.

²⁰ http://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html (A kutatás ideje: 2021. január 20.)

²¹ COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE, *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, 2018. március 2., Città del Vaticano 2018, n. 120.

vezetik vissza,²² ezért fontos arra is reflektálni, hogy a személyek csoportja vagy tanácsadó szervek egyéni vagy közösségi érdekeire való hivatkozás vajon az egyház *communió*jának a valóságos kifejeződése-e, vagy csak egy rosszul értelmezett „demokrácia”-felfogás áll a viták háttérében.

2. A pasztorális tanács jogi jelentősége a hatályos Kódexben

2.1. Létesítése és illetékessége

Az 511. kánon szerint a tanács létesítése (*constituatur*) kötelező, ha azt a lelkipásztori körülmények indokolják. Természetesen a püspök saját belátására van bízva, hogy a körülmények ezt indokolják-e vagy sem.²³

A tanács illetékessége, bár általánosan van megfogalmazva, mégis világos, hogy a tanácsnak nem feladata a lelkipásztori tevékenységek megvalósítása.²⁴ Mivel csak a lelkipásztori munkát „érintő” kérdésekkel foglalkozhat, ebből kifolyólag hármas funkciója van: vizsgálni (*investigare*), mérlegelni (*perpendere*) és gyakorlati következtetéseket előterjeszteni (*proponere*). A tanács illetékességének a papi szenátustól való megkülönböztetésére általában azt az érvet szokták felhozni, hogy a papi szenátusnak csak papok lehetnek a tagjai, míg a pasztorális tanácsnak lai-

²² Vö. ERDŐ P., *A presbiteri testület lelke, adalékok a „szinodalitás” eszméjének fejeleményi és hittani előzményeihez*, in ERDŐ P., *Az egyházjog lelke*, Budapest 2021, 273–286.

²³ A Kléruskongregáció 1973-as *Omnes Christifideles* körlevele arra hívja a püspököket, hogy az adott kérdést a püspöki konferencia előtt, valamint az egyes püspökök saját presbitériumokkal megtárgyalva döntsenek afelől, hogy fennállnak-e ezek a lelkipásztori körülmények (vö. n. 6.).

²⁴ DENIS, J., *L'Église diocésaine et la lumière de Vatican II, Le Conseil du presbyterium et le Conseil diocésain de pastorale*, 187.

kusok is.²⁵ A pasztorális tanács a lelkipásztori tevékenységekkel kapcsolatos kérdésekben adhat tanácsokat, a papi szenátus pedig olyan jogcselekményekre vonatkozóan, amelyek a kormányzói hatalmat²⁶ is érintik. Mivel „e hatalom gyakorlásában a világi krisztushívők a jog előírásai szerint közreműködhetnek” (129. k. 2. §.), ezért a pasztorális tanács laikus tagjai is közreműködhetnek olyan kérdésekben adott tanácsaikkal, amelyek a kormányzati hatalom gyakorlását teszik szükségessé.²⁷

A pasztorális tanácsnak nincs illetékessége bármit is kijelenteni, ami a hit és az ortodoxiát érintő általános kérdéseket, a morális elveket vagy az egyetemes egyház jogát érinti, hiszen az egyházmegyében a legfőbb tanító a püspök. A pasztorális tevékenységeknek a gyakorlatban pedig a papi szenátus a tanácsadó szerve. Természetesen azokban a kérdésekben, amelyek az

²⁵ VILELA, A., *Réflexion Théologique sur les Conseils Presbytéraux*, in *NRTh* 94 (1972), 600.

²⁶ A szent hatalom (*potestas sacra*) jelenti a tanítói, papi és kormányzói hatalmat. A kormányzói hatalom pedig magában foglalja a törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalmat. A kérdésről bővebben: KISS, G., *A világi krisztushívők közreműködése a krisztusi hármasküldetésben és a kormányzati hatalom gyakorlásában*, Budapest 2020, 30–41. A kormányzati hatalommal kapcsolatban vö. BEYER, J., *La nouvelle définition de la „Potestas Regiminis”* in *AnCan*, 24 (1980), 53–67.; MCDONOUGH, E., *Laity and the Inner Working of the Church*, in *The Jurist* 47 (1987), 231–234.; FELIX, G., *Canon 129: The participation of christ’s-lay-faithful in „potestas regiminis”*, 1993, 24–26.; PROVOST, J., *The Participation of the Laity in the Governance of the Church*, in *Studia Canonica* 18 (1983), 417–448. különösen 423–430.

²⁷ Például a társas bíróság tagjai közül az egyik lehet világi (1421. kán. 2. §.); A kérdésről bővebben: KISS, G., *Világi krisztushívők az egyházi bíróságon a Mitis Iudex Dominus Iesus után*, in Kiss G. (szerk.), *Fiatel Kutatók és Doktoranduszok VII. Nemzetközi Teológuskonferenciájának Tanulmánykötete*, Pécs 2017, 349–357. Vö. BORRAS, A., *Petite grammaire canonique des nouveaux ministères*, in *NRTh* 117 (1995) 240–261; GIANNINI, F., *IL consiglio pastorale diocesano*, in *OP* 31 (1983), 80–85; Vö. AYMANS, W.–MÖRSORF, K., *Kanonisches Recht I*, Paderborn–München–Wien–Zürich 1991, 400.

egyházmegyében folyó missziós, katechetikai és apostoli munkát érintik, valamint amelyek a hívők szentségi és hitéletével kapcsolatosak, a pasztorális tanács előterjeszthet véleményt. Ezen kívül a tanács segítségére lehet a papoknak az egyházmegye különböző társadalmi és szociális területeinek lelkipásztori ellátásában, valamint az egyház közéleti tevékenységében is.²⁸

Az illetékesség kapcsán meg kell jegyeznünk: A pasztorális tanács tanácsadási jogköre csak az egyházmegye területére szól.

2.2. Összetétele

Az 512. kánon három fontos kérdésre ad választ a tanácsot illetően: 1. kik alkotják; 2. kiket képvisel; 3. és milyen tulajdonsággal kell rendelkezniük a tagoknak.²⁹

a) Tagjai

„A katolikus egyházzal teljes közösségben lévő krisztushívők” lehetnek a tagjai. Ez a kritérium nem jelenti azt, hogy a tanács elzárkózik az ökumenizmus gondolatától, hiszen a lelkipásztori munkát érintő kérdések nem elhanyagolandó részét – főleg napjainkban – éppen a más egyházakkal, egyházi közösségekkel³⁰ folytatott dialógus képezi. Ezt az egyetemes jog is előírja, amikor a meggyespüspök pásztori feladatait fogalmazza meg.³¹

²⁸ Vö. SACRA CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae Omnes Christifideles* n. 9.

²⁹ CAPELLINI, E., *Il consiglio pastorale diocesano*, 42.

³⁰ vö. KRÁNITZ M., *Keresztény egység*, Budapest 2019, 160–169; DOLHAI L., *Bevezetés az ökumenizmusba*, Budapest 2002, 77–91; vö. ERDŐ P., *Az ökumenikus előrehaladás intézményes lehetőségei az egyházi törvénykönyvben, különös tekintettel a katolikus–ortodox dialógusra*, in *Jog az egyház hagyományában és életében*, Budapest 2016, 131–145.

³¹ 383. kán. 3. §.: A katolikus egyházzal teljes közösségben nem lévő testvérekkel szemben viseltessék emberséggel és szeretettel, és támogassa az ökumenizmust úgy, ahogyan az egyház értelmezi.

Mivel a kánon kifejezetten nem beszél a más rítusú katolikus testvéreinkről sem, ezért vélelmeznünk kell, hogy az ő részvételük, tagságuk nyilvánvaló.³² Természetesen a püspök saját belátása szerint ítélni meg ennek fontosságát.

A tanács tagjainak első kategóriájába a klerikusok tartoznak. Klerikusok alatt a Kódex a „szent szolgálatot teljesítő személyeket” érti (207. kán. 1. §.).³³ Ezek közé tartozik a püspök, a pap és a diakónus. A második csoportot a megszentelt élet intézményeinek tagjai képezik. A megszentelt élet intézménye a szerzetes és a világi intézményeket foglalja magában (573. kán.),³⁴ Fernando Loza szerint a hasonlóság miatt idetartoznak még az apostoli élet társaságai is.³⁵ A harmadik csoportot pedig „főként” a világiak alkotják. A világiak fogalmát a Kódex szentségtani és dogmatikai alapokon határozza meg: azokat a krisztushívőket nevezi világiaknak, akik nem részesültek az egyházi rend szentségében

³² PAULUS PP. VI., *M.P., Ecclesiae Sanctae*, 16, 5. §.: „Ott, ahol ugyanazon területen különböző rítusok hierarchiái vannak, nagyon ajánlott, amennyiben ez lehetséges, hogy a pasztorális tanács rítusközi karakterű legyen, azaz különböző rítusú klerikusok, szerzetesek és világiak alkossák.”

³³ „A szent szolgálat nem csupán a helyettesíthetetlenül papi funkciókat jelöli, melyeket még szükség esetén sem végezhet érvényesen olyan személy, aki nem nyerte el az egyházi rend megfelelő fokozatát, hanem azokat is, melyek szintén a felszentelt személyek sajátos küldetéséhez tartoznak, de amelyek szükség esetén kísérettel jelleget, vagy akár hasznos együttműködés gyanánt – kellő megbízással – világiak is elláthatnak. Ezért nevezik a diakónusi funkciókat is (vö. 232–233. kán.; CCEO 323. kán. 1. §, 331. kán. 1. §.).” ERDŐ, P., *A világiak munkája a plébánián*, in *Távlatok* 12–13 (1993), 635–636.

³⁴ LOZA, F., *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, 1247.

A szerzetes intézmények tagjai azok a szerzetesek, akik nyilvános fogadalommal vállalják az evangéliumi tanácsokat (vö. 607. kán.), a világi intézmények tagjai pedig azok a személyek, akik vállalják az evangéliumi tanácsokat, de nem nyilvánosan, azaz fogadalmakkal (vö. 710. kán.).

³⁵ Az apostoli élet társaságainak tagjai közösségi életet élnek, szerzetesi fogadalmak nélkül követik sajátos apostoli céljaikat, és a szeretet tökéletességére törekszenek (vö. 731. kán.).

(vö. 207. kán.). A zsinati dokumentum ellenben a világiak fogalmát pasztorális, gyakorlati szempontból közelíti meg, amikor azt állítja róluk, hogy a „sajátos és megkülönböztető vonásuk a világba tartozás”, valamint „sajátos hivatásuk (...) hogy az evilági dolgokat, amelyekben élnek, mindenestől úgy világítsák meg és úgy rendezzék, hogy e dolgok mindig Krisztus szerint menjenek végbe s fejlődjenek, és váljanak a Teremtő és Megváltó dicsőségére” (LG 31). Tehát a krisztushívók az egyházban betöltött életállapotuknak megfelelően – pasztorális szempontból – három csoportba sorolandók: klerikusok, szerzetesek és világiak.³⁶

A tagok kinevezése a püspök szabad döntésén alapul. Hasonlóan a papi szenátushoz – bár a két tanács természetének és identitásának lényegi különbségét hangsúlyozva –, a tagokat egyrészt választják, másrészt hivatalból nyerik el a tagságot, s végül egyeseket a püspök szabadon nevez ki. Fontos kiemelni, bármilyen módon is történik a tagok kinevezése, nem beszélhetünk szoros értelemben kánoni választásról (vö. 164–179. kán.). A kánon latin szóhasználatát sokatmondó: *designantur, deputantur, seligantur, ne deputentur*, a törvényhozó kifejezetten kerüli a választás (*electio*) terminológiát, amely egyfajta reprezentációt jelentene.³⁷ A tagok létszámáról nem szól a kánon, de nyilvánvaló, hogy a püspök által kinevezett tagoknak, a papi szenátushoz hasonlóan, meg kell felelniük vagy az illetékesség, vagy a reprezentativitás kritériumainak.³⁸

³⁶ ERDŐ P., *A világiak munkája a plébánián*, 633. Vö. LONGHITANO A.; *Laico, persona, fedele cristiano. Quale categoria fondamentale per i battezzati?*, in LONGHITANO A. (cur.), *Il fedele cristiano. Il Codice del Vaticano II*, Bologna 1989, 48–52.

³⁷ LOZA, F., *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, 1248.

³⁸ BONICELLI, C., *Note per una riqualificazione del consiglio pastorale diocesano*, in OP 34 (1986), 26.

b) Reprezentativitás

A krisztushívőket tehát úgy kell kiválasztani, „hogy teljességében és valóban tükrözzék Isten népének az illető egyházmegyét alkotó részét” (2. §.). A pasztorális tanács nem más, mint az egyházmegye híveinek a püspök köré gyűlt közössége. Méltóságban és cselekvésben ugyan egyek, mégis a rájuk bízott szolgálatuknak megfelelően különböznek egymástól. Ugyanabban a küldetésben részesülnek, csak ki-ki a maga módján gyakorolja. E közös küldetés minél hatékonyabb megvalósításában részt vesznek a klerikusok, a szerzetesek és a világiak. Így a pasztorális tanács – jegyzi meg *Pagé Roch* – a részegyházban Isten népe tevékenységének minden elemét magában foglaló, kollektív felelősségvállaló szervezetté válik.³⁹ Ez nem azt jelenti, hogy szervezeti felépítésében Isten népének jogi képviselőjére a pasztorális tanács jogosult lenne. Ehhez a kánoni választás speciális eljárására (164. kán., 179. kán.) lenne szükség. A kánont előkészítő szövegtervezetből kitűnik, hogy nem tulajdonítható a pasztorális tanácsnak az egyházmegye összes krisztushívőjének a képviselője, hiszen a tagokat nem a többi krisztushívő választja. Ezért a tanács tagjainak nincs képviselői joguk, a saját nevükben és személyes ismérveik alapján cselekszenek.⁴⁰ A tanácsba küldött tagoknak tükrözniük kell Isten népének egyházmegyei részét, figyelembe véve az egyházmegye egyes vidékeit, a társadalmi viszonyokat és foglalkozásokat, valamint az apostoli munkában való egyéni, illetve közösségi részvételt.

³⁹ PAGÉ, R., *Les Églises particulières. Leurs structures de gouvernement selon le Code de Droit Canonique de 1983*, Montréal 1985, 191.

⁴⁰ LOZA, F., *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, 1249.

c) Megkívánt tulajdonságok

A pasztorális tanács tagjaitól megkívánt, hogy teljes közösségben⁴¹ legyenek a katolikus egyházal (512. kán. 1. §.). Tehát nem lehetnek tagjai olyanok, akik a katolikus egyházal nem teljes közösségben lévő csoportosuláshoz tartoznak, vagy az egyház ellen ténylegesen mesterkedő társulások tagjai.⁴² Pozitív megfogalmazásban ez azt jelenti, hogy a tanácsba „csak olyan krisztushívőket küldjenek, akik kitűnnek biztos hitükkel, jó erkölcsükkel és okosságukkal” (512. kán. 3. §.). A megyéspüspökre tartozik annak eldöntése, hogy ezek a feltételek (tudás, józanság, tisztesség, biztos hit, jó erkölcs, okosság) megvalósulnak-e, vagy kell-e még a megkívánt tulajdonságokat pontosítani.

2.3. Felállításának időtartama

A pasztorális tanács mint jogi intézmény a klasszikus értelemben nem állandó, hiszen egy bizonyos időtartamra létesítik. A kánonban megfogalmazott „ad tempus” szavakat nem úgy kell értelmezni, hogy a tanács megbízást kap valamilyen feladat be-

⁴¹ Vö. ERDŐ P., *Az Egyházjog Teológiája intézménytörténeti megközelítésben*, Budapest 1996, 114–119.; GEROSA, L., *La scomunica e una pena? Saggio per una fondazione teologica del diritto penale canonico*, Fribourg 1984, 264–296; BORRAS, A., *Appartenance à l'Église, communion ecclésiale et excommunication*, in *NRTh* 110 (1988) 808–814; DE PAOLIS, V., *Communio et excommunicatio*, in *Per* 70 (1981), 271–302.

⁴² Az 1374. kánon egyházi tilalommal bünteti azokat a katolikusokat, akik ilyen társulásoknak a tagjai, vagy ilyen társulásokat előmozdítanak vagy vezetnek. Akik szabadkőműves társulás tagjai, azok súlyos bűnben vannak, és nem járulhatnak szentáldozáshoz. vö. TOCANEL, P., *Adnotationes*, in *Apol* 54 (1981), 30–38. Ugyanakkor a katolikus egyházal teljes közösségben lévő ember is el lehet tiltva a szentáldozástól, amikor például halálos bűnben van. Vö. ERDŐ P., *Egyházjog*, 352; ARTNER P., *A kánoni büntetések alkalmazását megelőző fegyelmi intézkedések* (Bibliotheca Instituti Postgradualis Iuris Canonici Universitatis Catholicae de Petro Pázmány nominatae IV/9), Budapest 2013, 176.

töltésére, és miután azt ellátta, megszűnik, hanem úgy, hogy a tagsági viszony időtartamát kell a szabályzatnak előírnia.⁴³ Ami a tagok működésének időtartamát illeti, a jelen kánon szövegeit előkészítő bizottság is a Kódex előírását hangsúlyozta, mégpedig: a pasztorális tanács egy meghatározott időtartamra való létesítését.⁴⁴ A tagokat nem egy életre választják, hanem csak egy bizonyos időtartamra.

A kánon szerint a pasztorális tanácsot a püspök létesíti. Jóllehet a szöveg a káptalanhoz hasonlóan nem említi a „megyéspüspök által jóváhagyott szabályzatot” (506. kán.), mégis egyértelmű, hogy a tanács által megalkotott szabályzat⁴⁵ csak a megyéspüspök jóváhagyásával emelkedik jogerőre. A tanácsnak mint jogi valóságnak a létesítését, valamint szabályzatának jóváhagyását a 474. kánon szerint írásban kell rögzíteni.⁴⁶ Fontos itt megjegyezni, hogy a tanács tagjainak a hivatala pasztorális tanácsadói jellegű, éppen ezért nem képezik részét az egyházmegyei hivatalnak (469. kán.).⁴⁷

Mivel a pasztorális tanács a püspök tanácsadó testülete, valamint létesítése és megszüntetése is a püspök illetékességébe tartozik, ezért teljesen nyilvánvaló, hogy széküresedéskor a ta-

⁴³ CORIDEN, J. A. – GREEN, Th. J. – HEINTSCHEL, D. E., *The Code of Canon Law. A text and commentary*. New York–Mahwah 1985, 412.

⁴⁴ *Communicationes* 5 (1973), 231.

⁴⁵ 91. kán. 1. §. „A szabályzatok sajátos értelemben olyan előírások, amelyeket a jog előírása szerint, személyek vagy dolgok valamilyen csoportjára hoznak, és amelyekben azok célját, felépítését, irányítását és működési elveit határozzák meg.”

⁴⁶ 474. kán. „A hivatalnak azokat az iratait, amelyek jogi hatás elérésére hivatottak, alá kell írnia a kibocsátó ordináriusnak, mégpedig érvénytelenség terhe alatt, továbbá az irodaigazgatónak vagy a jegyzőnek is; az irodaigazgató pedig köteles a hivatalvezetőt az iratokról tájékoztatni.”

⁴⁷ Vö. ERDŐ P., *Hivatalok és közfunkciók az egyházban*, Budapest 2003, 45–81, különösen 78–81.

nács megszűnik. A tagok elveszítik hivatalukat és mindazokat a jogokat és köteleességeket is, amelyek a szabályzatban nyertek megfogalmazást. Az újonnan kinevezett püspök, hivatalának birtokbavétele után, saját belátása szerint, az 511. kánon figyelembevételével újrალétesítheti a pasztorális tanácsot.⁴⁸

2.4. A megyéspüspök helye a pasztorális tanácsban

Az 514. kánon az összehívás, az elnöklés, valamint a tárgyalatok közrebocsátásának jogát is a püspök illetékességének körébe sorolja. A tanács természetéből és céljából következik, hogy az összehívás joga a megyéspüspökre tartozik, ami azt jelenti, hogy minden olyan összehívás, amely a püspök beleegyezése nélkül történik, érvénytelen. A püspök az „apostoli munka szükségleteinek megfelelően” (514. kán. 1. §.) hívja össze a tanácsot. Azonban ez nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy maguk a tanács tagjai indítványozzák az összehívást, ha azt a lelkipásztori munkát érintő kérdések vizsgálata szükségessé teszi.

A megyéspüspököt illeti továbbá az elnöklés joga is. Mivel a kormányzati hatalmánál fogva a püspök a tanács élén áll, ezért nem köteles rajta mindig megjelenni, mégis a püspök személyes jelenléte nagyban elősegíti a meghallgatást, a gyakorlati következtetések előterjesztését, a tanácsadást és annak elfogadását.⁴⁹

A pasztorális tanács tanácsadási joga teljesen fakultatív. A jog sehol sem írja elő, hogy a püspök valamilyen jogcselekmény megkezdése előtt köteles kikérni vagy meghallgatni a tanács véleményét, természetesen ezt megteheti, de semmi esetre sem az érvényesség vagy a megengedettség terhe alatt.⁵⁰

⁴⁸ CORIDEN, J. A., *The Code of Canon Law. A text and commentary*, 412.

⁴⁹ LOZA, F., *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, 1251.

⁵⁰ WITSCH, N., *Synodalität auf Ebene der Diözese. Die Bestimmungen des universalkirchlichen Rechts der Lateinischen Kirche*, Padenborg–München–Wien–Zürich 2004, 386–391.

A kánon a tárgyaltak közrebocsátását egyedül a püspök jogának (*unice spectat*) tartja fenn, így a tanács tagjaira egyfajta kötelező titoktartást ró ki. Az ülésen elhangzott vélemények, viták, megegyezések, végső következtetések nem kerülhetnek nyilvánosságra, csak akkor, ha azokat a püspök közrebocsátja. Még akkor sem, ha ezeket a püspök elfogadta és jóváhagyta.⁵¹

Végül a pasztorális tanács összehívását a Kódex úgy határozza meg, hogy évente legalább egyszer történjék meg. Az egyetemes jogban nem találunk olyan eseteket, amelyek szükségessé tennék a pasztorális tanács gyakoribb összehívását. Ellenben mondhatjuk azt, hogy a törvényhozó szerint ez a szükséges minimum arra vonatkozik, hogy a pasztorális tanács érdemben tudja megvizsgálni, mérlegelni – a gyakorlati kérdéseket beterjesztve – a lelkipásztori munkát érintő kérdéseket.⁵²

Összefoglalás

A pasztorális tanács összetételét, felépítését és jogkörét először a zsinati dokumentumok határozzák meg. A dokumentumok szerint a tanács feladata, „hogy fölvesse és megtárgyalja a lelkipásztori munkát érintő kérdéseket és gyakorlati következtetésekre jusson” (PO 27). A tanács felállítása „nagyon kívánatos”. A zsinati dokumentumokban nincsen szó a plébániai pasztorális tanácsról.

A zsinat utáni dokumentumok a megadott irányelvek gyakorlati megvalósítását sürgetik, a pasztorális tanács felállítása ezekben a szövegekben már „nagyon ajánlott”-ként szerepel. Feladata változatlan. A lelkipásztori munkát érintő gyakorlati következtetések előterjesztése azt a célt szolgálja, hogy Isten

⁵¹ LOZA, F., *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, 1252.

⁵² CAPPELLINI, E., *Il Consiglio pastorale diocesano*, 46.

népének élete és munkája mindinkább összhangban legyen az Evangéliummal. Míg a zsinati rendelkezésekben a pasztorális tanács tagjai papok, szerzetesek és világiak lehetnek, addig a zsinat utáni jogszabályalkotás pontosabban fogalmaz. A papok helyett a klerikusok kifejezést használja. Hiszen érdemesült püspökök, valamint diakónusok is lehetnek e tanács tagjai.

A dokumentumok elősegítik a papi szenátus és a pasztorális tanács illetékességéből adódó vitás helyzetek tisztázását. Gyakorlati eligazítást adnak arra vonatkozólag, hogy milyen kérdésekkel foglalkozzon a pasztorális tanács, valamint bizonyos esetekben milyen javaslatokat és irányelveket terjeszthet elő. Felhívják ugyan a figyelmet arra, hogy a pasztorális tanács különbözik a papi szenátustól, de az eltérés tisztázása nem mindig egyértelmű. A tanácsok természetével kapcsolatban plébániai vagy regionális szinten azonosítást találunk. A plébániai pasztorális tanácsra nézve ezekben a dokumentumokban már kifejezett utalások vannak.

A pasztorális tanácsnak nincs a zsinat által megalapozott teológiai alapvetése. A papi szenátus és a pasztorális tanács, alapjait és küldetését tekintve annyiban különböznek egymástól, mint amennyiben az általános és a szolgálati papság különbözik egymástól.⁵³

Ha a zsinati dokumentumokat összehasonlítjuk az azután következő megnyilatkozásokkal, akkor világosan látszik az a torzított kép, amelyet a zsinat nem akart kirajzolni. Különösen is igaz ez a spanyol püspöki konferencia ajánlására, amely szerint a papi szenátus, valamint a pasztorális tanács szabályzatát egyesíteni kellene (hivatkozva az ES I.17-re), hiszen közös a tanácsadásra vonatkozó terület vizsgálata. Ennek az lett a követ-

⁵³ Vö. ARRIETA, J.I., *El régimen jurídico de los Consejos Presbiteral y Pastoral*, 591.

kezménye, hogy pasztorális tanácsnak egyre inkább a lelkipásztori munkát irányító, koordináló szerepet tulajdonítottak, amely közvetlenül érintette az egyházmegye kormányzói hatalmát.⁵⁴ A zsinati, de leginkább a zsinat utáni megnyilatkozások félreérthető megfogalmazásaiból kirajzolódik az a téves felfogás, miszerint az általános papságból fakadó küldetés olyan képviseleti jelleget vonna maga után, amely az egyházkormányzati hatalom gyakorlását jelentené. Ezért fontos megnyilatkozás a 2004-ben kiadott *Apostolorum Successores* elnevezésű direktórium, amely az időközben felmerült vitás kérdéseket gyakorlatilag tisztázta.⁵⁵

A hatályos jog a tanács létesítését a *constituatur* szóval határozta meg, ami közvetetten, a körülményektől függően írja elő annak felállítását.

A pasztorális tanács illetékessége általánosan megfogalmazott. Nem a lelkipásztori munkával foglalkozik, hanem az ezt „érintő” kérdésekkel. A tanács tanácsadói jogkörét tágan kell értelmezni, hiszen a tanács nem olyan testület, amely az egyházmegye kormányzati feladatában részt vesz. Erre már léteznek a jogban előírt testületek (vö. papi szenátus 495. kán., tanácsosok testülete 500. kán. 2.§. 502. kán.). A tagok véleményei, tanácsai, javaslatai, gyakorlati következtetései, amelyeket az ülések végén formális szavazattal hoznak, csupán a többség véleményét tükrözik, anélkül, hogy a püspökre bármilyen kötelezettséget rónának. Itt nincs szó olyan szavazati jogról, amely kötelező érvényű lenne bárkire nézve. A püspök megítélésére és értékelésére tartozik, hogy mekkora súlyt ad a megfogalmazott véleményeknek.⁵⁶

⁵⁴ Ibid. 592.

⁵⁵ SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Directorium Apostolorum Successores*, (22.02.2004), n. 184.

⁵⁶ Vö. LOZA, F., *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, 1252.

Természetesen ezek a tanácsadások csak az egyházmegye területére korlátozódnak.

A tanács összetételével kapcsolatban a kánonban meghatározottakon kívül még jelen lehetnek – a helyi körülményekre való tekintettel – különböző vallások és felekezetek képviselői, keresztények vagy nem keresztények, akik az ökumenikus tanács tagjai. Annak ellenére, hogy a Kódex nem említi, más rítusú katolikus testvéreink részvétele és tagsága nyilvánvaló. A tagok kinevezése a püspökre tartozik.

A reprezentativitás tekintetében az *Apostolorum Successores* direktórium azt fogalmazza meg, hogy jóllehet szoros értelemben a tanács nem képviseli a hívőket, de Isten népe részének egy „hűséges képe” (*immagine fedele*) kell hogy legyen.⁵⁷ A jogi képviseletére tehát a pasztorális tanács nem jogosult, hiszen a tagokat nem a többi krisztushívő választja meg a kánoni választás speciális eljárásával (164. kán.–179. kán.). Ezért a tanács tagjainak nincs képviseleti joguk, a saját nevükben és személyes kondícióik alapján cselekszenek.

A II. vatikáni zsinat és az azt követő megnyilatkozások teológiaiul bár helyesen, de nem mindig egyértelműen fogalmazták meg – a lelkipásztori kihívásokra való tekintettel – a pasztorális tanács felállításának szükségességét, amelyben főként világiak kell hogy szerepet kapjanak. Az egyházi törvénykönyv a jog területén kellően és világosan szabályozta a zsinati elveket e tekintetben. Az idők folyamán – az egyházmegyék lelkipásztori nehézségei miatt – e szerv tanácsadó természete és képviseleti jellege néha nagyobb hangsúlyt kapott a kelleténél. A tanács jelentőségének felértékelése abból adódott, hogy a lelkipásztori körülmények sokszor felülírták azokat a teológiai és jogi elveket,

⁵⁷ SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, *Directorium Apostolorum Successores*, (22.02.2004), n. 184.

amelyek e tanácsot kezdetektől fogva meghatározták. A rosszul értelmezett – szoros értelemben vett – tanácsadási jog, a világiak sajátos küldetése, a képviseleti jelleg, a testületiség azt a benyomást keltették, mintha a tanács nem a püspökkel való együttműködésre, hanem annak kormányzati hatalmában való részvételre lenne hivatott.

Míg a papi szenátus szavazati jogával, közös döntéseivel, tagjainak a szentelésben kapott küldetése révén szorosan kapcsolódik a püspökhöz, addig a pasztorális tanácsa tagjai és az ordinárius között nincs meg ez a szoros kötelék, ezért a teológia és a jog területén csak technikai értelemben vett tanácsadó szerepről és szervezetről beszélhetünk.⁵⁸

A *communio* egyházkép értelmezésében a pasztorális tanács jogi alakzata azért fontos intézmény, mivel a *communio* teológiai struktúrájának valóságából kiindulva a tagok keresztségükben kapott egyetemes küldetésük alapján, véleményeikkel, észrevételeikkel valóban segíthetik a püspököt az egyházmegye lelkipásztori ellátásában. Téves az a felfogás, miszerint a pasztorális tanács létesítése, feladata és célja a hatalom decentralizálásra irányul. A pasztorális és a fegyelmi területen ugyan érvényesülhet a szubszidiaritás elvének klasszikus formája, viszont a hit és az erkölcsről szóló tanítás tekintetében megfordulnak a viszonyok. A megyéspüspök az, aki rendelkezik azzal a kormányzói hatalommal, amely szükséges az egyházmegye vezetéséhez.⁵⁹ Bár a tanács nem rendelkezik a zsinat által megfogalmazott teológiai alapvetéssel, mégis a hívők egyetemes papságából fakadó, sajátos küldetésének köszönhetően kellően kidomborodik az a képvisel-

⁵⁸ Vö. ARRIETA, J.I., *El régimen jurídico de los Consejos Presbiteral y Pastoral*, in *Ius Canonicum* 21 (1981), 562–605, különösen 570., 598–599.

⁵⁹ Vö. ERDŐ P., *Az egyházjog teológiája*, 164.

leti jelleg, amelyet tágan kell értelmezni a rá vonatkozó jogszabályi környezetben.

A tanácsadó szervek egyéni vagy közösségi érdekeire való hivatkozás az egyház *communió*jának a valóságos kifejeződése, abban az esetben, ha az egyházi közjót szolgálják. Ellenkező esetben csak egy rosszul értelmezett „demokrácia”-felfogással van dolgunk, amely a közösséget csupán humanisztikus, antropológiai síkon értelmezi az egyházban.⁶⁰ Végül a pasztorális tanácsot illetően, az egyház *communio*-jellegéhez szorosan hozzátartozik a szinodalitás elve is, hiszen a lelkipásztorkodást érintő kérdéseket közösen alaposan meg kell tárgyalni, jól elő kell készíteni a döntési mechanizmusokat, melyek alapján megyéspüspök képes meghozni a kívánt döntést.

Mindazonáltal, ha a megyéspüspök helyesen alkalmazza a tanácsra vonatkozó előírásokat, akkor a pasztorális tanács teológiai és jogi jelentősége vitathatatlanul megmarad, és a lelkipásztori kérdéseket érintő ügyekben továbbra is nagy segítséget fog neki nyújtani.

⁶⁰ Ibid. 152.